

УДК 711.4:504

О. В. Червона,
Інститут Урбаністики, м. Київ

ІНДЕКС НАЙБЛИЖЧОГО СУСІДСТВА ЯК АГРЕГОВАНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Анотація: розкривається зміст просторової характеристики об'єктів історико-культурної спадщини, як одного з двох основних факторів оцінки цінності історичних територій, через індекс найближчого сусідства. Розкривається зміст цього поняття, метод розрахунку та наводяться приклади визначення на основі малих міст.

Ключові слова: індекс, агрегована характеристика, просторова організація, історико-культурна спадщина.

Збереження національної історико-культурної спадщини відіграє важливу роль у становленні України як незалежної держави. Це пов'язано з тим, що історико-культурна спадщина є одним з головних чинників формування української національної ідентичності та відродження духовності українського народу. Шанобливе ставлення до історії та культури, збереження та раціональне використання об'єктів історико-культурної спадщини з боку держави та громадськості має позитивний вплив на міжнародний імідж України. Пам'ятки історії та культури слугують цілям розвитку науки, освіти і культури, формуванню почуттів патріотизму, високого морального та естетичного виховання. Збереження та якомога ефективніше використання пам'яток минулого у вихованні майбутніх поколінь сприятиме піднесенню національної свідомості та гідності. Проте сьогодні маємо безліч проблем щодо охорони, збереження, відродження та розповсюдження історико-культурних надбань українського народу.

Серед найбільш важливих проблем можна виділити наступні: *недостатнє бюджетне фінансування, нераціональний розподіл наявного бюджетного фінансування, недостатній контроль за виконанням чинних законів, правових актів та прийнятих рішень, необхідність удосконалення нормативно-правової бази.*

Крім цього, існує ще одна вагома проблема, вирішенням якої не слід нехтувати. Це *відсутність стимулів для залучення приватних коштів.* Навіть за умови найсприятливіших економічних показників та максимально можливого бюджетного фінансування, держава, як свідчить світовий досвід, не може самостійно покривати всі витрати, необхідні для належного утримання

культурно-історичної спадщини. Випадки виділення окремими бізнесменами, фінансово-промисловими групами та підприємствами відповідних сум на збереження чи відновлення об'єктів культурно-історичної спадщини в Україні, як і раніше, мають, переважно, випадковий характер.

Незважаючи на всі дискусії про необхідність матеріального стимулювання у цій галузі - створення системи податкових пільг для благодійництва та меценатства, жодних практичних кроків у цьому напрямі не зроблено. Не використовується, також, значний потенціал розвитку туристичного бізнесу. Нова стратегія культурного розвитку має охоплювати не лише культуру, а й тісно інтегрувати її з туристичною, рекреаційно-оздоровчою та освітньо-інформаційною сферами.

З метою пошуку стимулів для залучення приватних коштів історичні зони міст було проаналізовано не як заповідники, в яких дуже жорстко обмежується будь-яка діяльність, а як зони привабливі для розвитку туризму, офісно-ділової активності, створення культурно-просвітницьких закладів та арт-просторів.

В основу аналізу цінності історичних зон міст з точки зору інвестиційної привабливості було покладено метод кваліметрії.

Система оцінки включала в себе два основних фактори: оцінку положення об'єктів відносно один одного (індекс найближчого сусідства) та якісну оцінку цінності об'єктів історико-культурної спадщини за 5 критеріями (тип, вид, ступінь значущості, ступінь збереженості, характер використання пам'яток).



Зупинимося більш детально на просторовій характеристиці об'єктів історико-культурної спадщини.

Розміщення об'єктів історико-культурної спадщини у різних населених

пунктах відрізняється за критерієм, який важко піддається виміру. Припустимо, що в двох населених пунктах середня щільність розподілу на них пам'яток майже однакова, але характер їх розміщення по території різний. У першому населеному пункті пам'ятки розташовуються у вигляді згустків (скупчено), а в іншому вони розкидані. Для того щоб виміряти ступінь вираженості цього критерію, було запропоновано використовувати так званий індекс розподілу в просторі (spacing index), або індекс найближчого сусідства (Nearest neighbour index). Цей індекс дозволяє впорядкувати різні випадки розміщення пам'яток від “вкрай скупченого” до “вкрай розсіяного”. Значення індексу лежать в межах від теоретичного нуля, коли всі пам'ятки концентруються в одній точці, до максимальної величини, коли розміщення відповідає системі трикутників.

Метод найближчого сусідства полягає у вимірюванні відстані від кожного елемента до найближчого до нього та характеризується наступною формулою:

$$R_n = \frac{\bar{D}}{0,5\sqrt{\frac{A}{n}}}$$

де R_n – індекс найближчого сусідства;

\bar{D} – середня відстань між точкою положення пам'ятки та її найближчим сусідом;

$$\bar{D} = \frac{\sum D}{n(n-1)}$$

A – площа досліджуваної території;

n – кількість об'єктів історико-культурної спадщини;

При визначенні показника \bar{D} визначаються координати x, y положення умовного центру конкретної пам'ятки та координати положення умовного центру її найближчих сусідів. Для того щоб визначити відстань між точками застосовується добре відома теорема Піфагора.

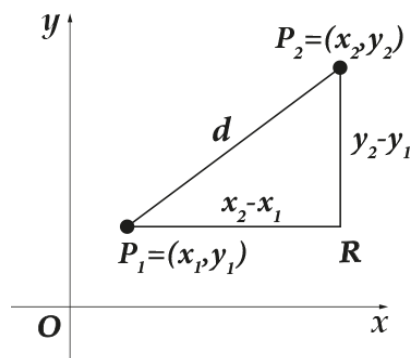


Рис 1. Визначення відстані між двома точками

Потрібна відстань – це гіпотенуза цього трикутника, а відрізки P_1R , P_2R – катети. Так як відрізки P_1R , P_2R паралельні вісям O_x і O_y відповідно, то їх довжини легко знайти: якщо визначити довжини відрізків P_1R , P_2R відповідно через $|P_1R|$, $|P_2R|$, то

$$|P_1R| = x_2 - x_1$$

$$|P_2R| = y_2 - y_1$$

Тепер застосовуємо теорему Піфагора. Довжини катетів нам відомі, знаходимо гіпотенузу:

$$d^2 = |P_1P_2|^2 = |P_1R|^2 + |P_2R|^2 = (x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2$$

$$d = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$$

Таким чином, відстань між двома точками – це корінь з суми квадратів різниці їх координат. Або – відстань між двома точками – це довжина відрізка, що їх з'єднує.

$$d = |\overline{P_1P_2}| = |\overline{P_2P_1}| = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$$

Як показав аналіз розміщень пам'яток у різних містах, індекси найближчого сусідства дозволяє зробити висновок про характер розташування історичних об'єктів у межах міста: $R_n = >1,1$ – тип розташування об'єктів у просторі території рівномірний (однорідний); $R_n = 1,1 \dots 0,9$ – розташування випадкове; $R_n = 0,9 \dots 0,0$ – розташування скупчене (кластерне). У відносно однорідному середовищі значення індексу зміщуються в напрямку $>1,1$, тобто розміщення тяжіє до рівномірного, а в умовах контрастної середовища – у напрямку до нуля, що вказує на тенденцію до скупченості. Метод індексу дозволяє зробити висновок про характер розташування історичних об'єктів у межах міста.

В якості прикладу розрахунку індексу найближчого сусідства об'єктів історико-культурної спадщини населеного пункту наведемо чотири міста України - м. Тульчин Вінницької області, м. Миргород Полтавської області, м. Токмак Запорізької області та м. Корець Волинської області. За статусом ці міста належать до малих, кількість їх населення не перевищує 50 тис. мешканців, а площа коливається від 678 до 3333,8 га. Не дивлячись на це, кількість об'єктів історико-культурної спадщини у цих містах досить значна.

Показник індексу найближчого сусідства у даних містах коливається від 0,51 до 3,16. Враховуючи, наведені вище, діапазони змін індексу, з отриманих результатів можна зробити висновок, що розміщення об'єктів історико-

культурної спадщини в містах Тульчин, Корець і Миргород можна охарактеризувати, як рівномірне, а у місті Токмак - скупчене.

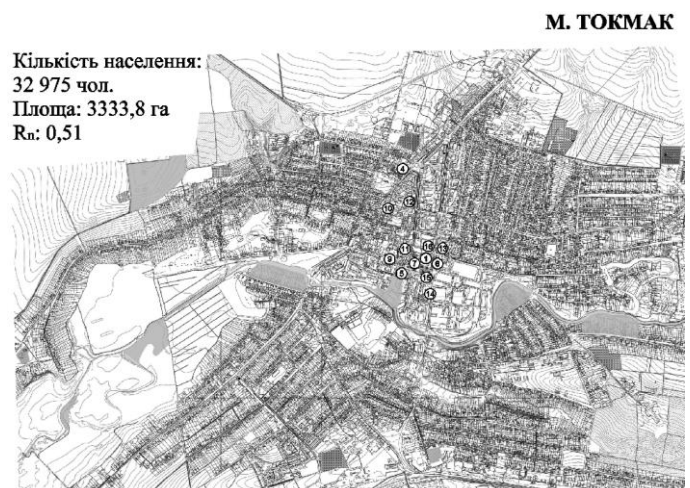
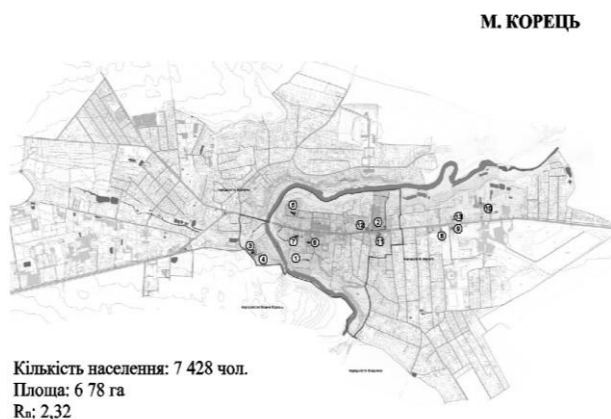
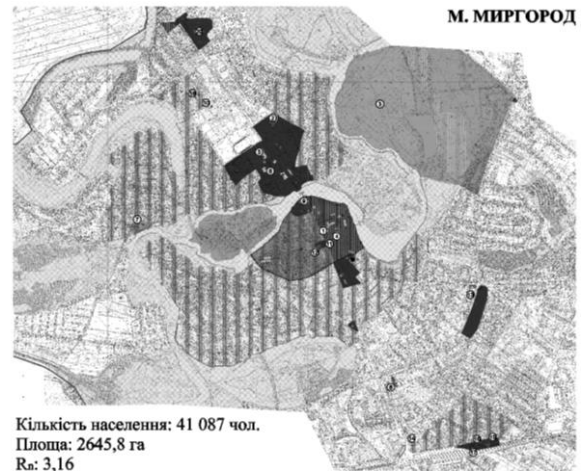
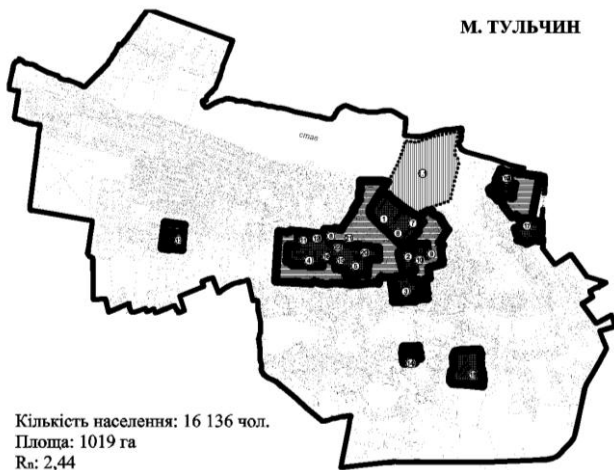


Рис. 2. Значення індексу найближчого сусідства (Rn) для міст Тульчин, Токмак, Корець та Миргород

Однак індекс найближчого сусідства дає лише узагальнююче уявлення про розташування усіх історико-культурних об'єктів у межах міста. Тому для того, щоб охарактеризувати положення кожної конкретної пам'ятки у структурі міста необхідно вводити додаткові показники, які дадуть змогу класифікувати території конкретного міста за ступенем концентрації об'єктів історико-культурної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Андрес Г.О. Охорона культурної спадщини України в контексті світових інтеграційних процесів (друга половина ХХ початок ХХІ століття): автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: спец. 26.00.05 “Пам’яткознавство” / Г.О. Андрес. – Київ, 2009. – С. 3–4.

2. Історико-архітектурний опорний план м. Корець Рівненської області з визначенням меж та режимів використання історичних ареалів [Електронний ресурс]/НДІ Пам’яткоохоронних досліджень - Режим доступу: <http://www.spadshina.org.ua>.

3. Історико-архітектурний опорний план, межі і режими використання зон охорони пам’яток та історичних м. Миргорода [Електронний ресурс]/НДІ Пам’яткоохоронних досліджень - Режим доступу: <http://www.spadshina.org.ua>.

4. Історико-архітектурний опорний план м. Токмака Запорізької області з визначенням меж і режимів використання зон охорони пам’яток та історичних ареалів [Електронний ресурс]/НДІ Пам’яткоохоронних досліджень - Режим доступу: <http://www.spadshina.org.ua>.

5. Опалько Ю. Збереження культурно-історичної спадщини в сучасній Україні: проблеми і перспективи / Стратегічні пріоритети. – 2007. - № 1(2). – с. 83-88.

6. Про охорону культурної спадщини / Закон України від 08 червня 2000 р. № 1805-III / Відом. Верховної Ради - 2000. - №39. – С. 333.

Аннотация

В статье раскрывается содержание пространственной характеристики объектов историко-культурного наследия, как одного из двух основных факторов оценки ценности исторических территорий, через индекс ближайшего соседства. Раскрывается содержание этого понятия, метод расчета и приводятся примеры определения на основе малых городов.

Ключевые слова: индекс, агрегированная характеристика, пространственная организация, историко-культурное наследие.

Annotation

In the article the content of the spatial characteristics of objects of historical and cultural heritage, as one of two main inputs for the value of historical areas through index closest neighborhood. The content of this concept, the method of calculation and are examples of determination through small towns.